

Hejnicka-Bezwińska, Teresa

Pojęcia stosowane w badaniach obiektywnych i subiektywnych warunków życia : analiza krytyczna

---

Acta Universitatis Nicolai Copernici. Socjologia Wychowania 4 (135), 71-79

1982

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Seminarium Stacji Badawczej IRWiR PAN

Teresa Hejnicka-Bezwińska

POJĘCIA STOSOWANE W BADANIACH OBIEKTYWNYCH
I SUBIEKTYWNYCH WARUNKÓW ŻYCIA
ANALIZA KRYTYCZNA

Zarys treści. Wprowadzenie — uzasadnienie potrzeby i kierunku badań nad rozwojem społecznym. Treść i zakres niektórych pojęć stosowanych w badaniach nad rozwojem społecznym: sposób życia, poziom życia, jakość życia, styl życia, orientacje wartościujące, orientacje życiowe. Konsekwencje badawcze wynikające z określonego definiowania tych pojęć oraz analizy związków między nimi.

WPROWADZENIE

Istnieje powszechne przekonanie, że szeroko rozumiany rozwój społeczny powinien być planowany i kontrolowany. Dla uzyskania harmonijnego rozwoju społeczeństwa nie wystarcza już tylko kierowanie jego rozwojem społeczno-ekonomicznym. Kierowanie rozciąga się na coraz to nowe aspekty życia społecznego, ponieważ niekontrolowany rozwój w jednej dziedzinie życia społecznego może spowodować nieprzewidziane skutki w innych dziedzinach życia społecznego. W teorii rozwoju społecznego nie wyklucza się nawet ingerencji w sferę społecznych i indywidualnych systemów wartości. Należy jednak mieć świadomość, że ingerencja w sferę wartości kryje w sobie cały szereg niebezpieczeństw, których skutki trudno przewidzieć i precyzyjnie określić. Przyczyną błędów w polityce i działalności społecznej mogą być nie tylko świadomie i celowo realizowane cele pozaspołeczne decydentów, posługujących się hasłami zaspokajania potrzeb społecznych, lecz także, a może przede wszystkim, wadliwa koncepcja człowieka oraz niezajomość mechanizmów i kierunku rozwoju jednostki i rozwoju społecznego. Mankamenty te są szczególnie znaczące, jeżeli przyjmie się założenie, że rozwoju społecznego nie można pojmować w sposób mechanicystyczny, że równie ważny w rozwoju jest czynnik subiektywny, ludzki, który może być stimulatorem przemian pod względem ich kierunku, treści, zakresu i siły.

Zwrócenie uwagi na rangę czynnika subiektywnego w rozwoju spo-

lecznym postawiło przed nauką następujące pytania: Kim jest człowiek? Jaki może i powinien być? Jak żyć? Próba odpowiedzi na te pytania spowodowała rozwój badań w ostatnim dwudziestolecu nad sposobem życia, poziomem życia, jakością życia, stylami życia, wartościami, orientacjami wartościującymi, orientacjami życiowymi itp. Niektóre z tych terminów bywają stosowane zamiennie, co prowadzi w rezultacie do zatarcia granic znaczeniowych między tymi pojęciami i utrudnia prawdziwie naukowe posługiwanie się nimi. Intuicyjnie wyczuwa się jednak między tymi terminami pewne różnice, a więc warto podjąć próbę, na podstawie najnowszej literatury, wyboru i jasnego określenia treści i zakresu wyżej wymienionych pojęć. Taki właśnie dobór terminów wynika z przyjętej przeze mnie hipotezy, że analiza zakresu i treści tych pojęć pozwoli na ich strukturalizację, a ujawnione w ten sposób związki między pojęciami i ich rzeczywistymi desygnatami powinny wskazać nowe możliwości badawcze w zakresie problematyki rozwoju społecznego.

TRZEŚĆ I ZAKRES NIEKTÓRYCH POJĘĆ

SPOSÓB ŻYCIA

Pojęcie „sposób życia” jest kategorią najszerszą i pojawia się w teorii i badaniach empirycznych dotyczących społeczeństwa socjalistycznego jako narzędzie analizy i kryterium osiągniętego postępu, jeżeli przyjmuje się humanistyczne założenie socjalizmu, że dobro człowieka i jego wszechstronny rozwój są podstawowymi celami rozwoju społecznego. Zainteresowanie problematyką „sposobu życia” wyraźnie wzrasta od lat sześćdziesiątych, a szczególne znaczenie w Polsce powinny mieć wyniki badań i ustalenia zawarte w pracach filozofów i socjologów radzieckich z lat siedemdziesiątych.

Twórcy marksizmu traktowali „sposób życia” (tryb życia) jako zjawisko nierozzerwalnie związane z podstawami życiowej działalności ludzi, ze sposobem produkcji. Takie rozumienie tego pojęcia implikuje określone podejście badawcze, zakłada, że związek między sposobem produkcji a trybem życia jest związkiem dialektycznym.

Jeżeli chodzi o treść tego pojęcia, to autorzy współczesnych definicji „sposobu życia”¹ są zgodni co do tego, że do zakresu tego pojęcia należy

¹ M. Fritzhand, *Socjalistyczny sposób życia jako problem teoretyczny*, Nowe Drogi, 1976, nr 5; M. Michalik, *Moralne czynniki rozwoju społecznego*, Warszawa 1980, s. 391—396; S. Widerszpil, *Sposób życia jako kategoria socjologiczna*, [w:] *Jakość pracy i warunków życia*, red. J. Ładyka, G. Kornacki, Warszawa 1978, s. 104—106; tenże, *Refleksje nad rozwojem współczesnego społeczeństwa polskiego. Przyczynek do teorii społeczeństwa socjalistycznego*, Warszawa 1979, s. 224. Stosowany w pracach radzieckich autorów termin „obraz życia” jest tłumaczony na język polski jako „sposób życia”, co nie oddaje różnic w rozumieniu

włączyć obiektywne warunki ludzkiej egzystencji w skali makrospołecznej i wszystkie ważniejsze cechy formacji społeczno-ekonomicznej. W skrajnych przypadkach „sposób życia” jest nawet utożsamiany z formacją społeczno-ekonomiczną. Za wskaźnik obiektywnych warunków życia w badaniach empirycznych przyjmuje się osiągnięty przez jednostki czy grupy społeczne „poziom życia”.

POZIOM ŻYCIA

„Poziom życia” jest pojmowany jako obiektywny element „sposobu życia”. Widerszpil² dokonując operacjonalizacji tego pojęcia wyodrębnia jako części składowe: pracę i czas pracy, dochód z pracy i ze świadczeń społecznych (na jedną osobę), ogólny poziom konsumpcji, poziom i struktura wydatków, odżywianie, zdrowie, warunki mieszkaniowe, warunki rodzinne, czas poza pracą i formy jego wykorzystania, stopień zaspokojenia potrzeb bytowych (materialnych i reprodukcyjnych). Zbadanie tego wskaźnika da nam odpowiedź na pytanie: Jakie są warunki życia społeczeństwa czy też poszczególnych jego grup?

JAKOŚĆ ŻYCIA

Autorzy definicji „sposobu życia” coraz częściej jednak stwierdzają, że obiektywnym elementem treści tego pojęcia jest także „jakość życia”, oprócz omówionego już poprzednio „poziomu życia”. Przykładem takiej definicji jest definicja G. J. Glezermana³, który wyodrębnia w „sposobie życia” następujące elementy:

- a) warunki pracy ludzi;
- b) warunki ich codziennego bytu, do których włącza także przyjęte w społeczeństwie sposoby wykorzystania czasu wolnego i formy życia rodzinnego;
- c) stosunki między życiem osobistym i społecznym, formy działalności społecznej.

Definicja ta podkreśla wyraźnie związek „jakości życia” z „poziomem życia”. Ten sam autor w sformułowanej nieco później definicji „sposobu życia” precyzyjniej określa element trzeci, odpowiadający „jakości życia”, stwierdzając, że jest to:

---

tego terminu. Przez niektórych autorów radzieckich „obraz żizni” jest rozumiany jako synonim „formacji społeczno-ekonomicznej, a przez innych jako sposób działania ludzi we wszystkich sferach ich życia, charakterystyczny dla jednostki lub grup społecznych, zależny od określonej formacji społeczno-ekonomicznej, ale nie sprowadzający się do niej. Szersze refleksje na ten temat znajdują się w pracy: *Socjalistyczny sposób życia. Istota i problemy*, tłum. z j. ros., Warszawa 1980.

² S. Widerszpil, *Refleksje...*, s. 229–230.

³ G. J. Glezerman, *Istoričeskij materializm i razvite socjalističeskogo obščestva*, Moskva 1973, s. 283–284.

...całokształt istotnych cech charakteryzujących formy życiowej działalności społeczeństwa, narodów, klas i grup społecznych, jednostek w określonej formacji społeczno-ekonomicznej [zależnych — dop. T. H.] od warunków życia ludzi i obejmuje ich działalność w różnych sferach: w sferze pracy, bytu (codziennego), w życiu społeczno-politycznym i kulturalnym⁴.

Operacjonalizacja tego pojęcia dokonana przez S. Widerszpila⁵ jako elementy składowe „jakości życia” podaje:

a) zasoby indywidualne i formy działalności życiowej w sferze: pracy, bytu codziennego, społeczno-politycznej, kulturalnej i intelektualnej;

b) więzi społeczne w sferze: zawodowej, rodzinnej, ideowopolitycznej oraz typ więzi pozarodzinnych, środowiskowych, klasowych, narodowych.

STYL ŻYCIA

Niektórzy autorzy w celu operacjonalizacji takich pojęć jak: „sposób życia” i „jakość życia” posługują się pojęciem „styl życia”⁶. „Styl życia” jest wtedy traktowany jako kategoria socjologiczna pozwalająca na społeczne usytuowanie jednostek w „grupach statusu”. Treść tego pojęcia przypisuje się Maxowi Weberowi⁷, według którego „styl życia” jest nie tylko podstawą stratyfikacji w wymiarze „grup statusu”, ale także „grupy statusu” są nosicielami określonych konwencji w zakresie form konsumpcji, kontaktów towarzyskich, miejsca zamieszkania, posiadania „rzeczy—symboli” i innych.

Badania nad „stylem życia” charakteryzują się jednak pewnymi ograniczeniami. Badania te uwzględniają tylko zewnętrzne formy życia, ujmują „jakość życia” w kategoriach behawioralnych, pomijając czynnik subiektywny w „sposobie życia”. W badaniach form życia badacze ograniczają się zazwyczaj do form organizowania przez jednostki lub grupy społeczne życia codziennego, a nie obejmują bardzo ważnej działalności życiowej w sferze pracy i działalności społeczno-politycznej. Bardzo ważnym mankamentem jest też fakt pomijania w badaniach nad „stylem życia” pewnych grup społecznych, chociaż trudno dzisiaj przesądzać, jakie to będą grupy i jak liczne. Fakt pomijania tych grup spowodowany jest przyjęciem przez badaczy założenia, że o „stylu życia” można mówić wtedy, gdy jednostka osiągnęła określony „poziom życia”. Można postawić hipotezę, że tę granicę wyznacza „minimum socjalne”. Dopiero jego

⁴ Tenże, *Obraz żizni kak socjologičeskaja kategorija*, [w:] *Socjalističeskij obraz žizni i sovriemiennaja ideologičeskaja borba*, Moskwa 1976, s. 17—18 — cyt. za S. Widerszpil, *Refleksje...*, s. 215/216.

⁵ S. Widerszpil, *Refleksje...*, s. 230—231.

⁶ A. Kaleta, *Jakość życia — problematyka i niektóre podejścia badawcze*, AUNC, Socjologia Wychowania 2, Toruń 1978.

⁷ Por. S. Widerszpil, *Refleksje...*, s. 222—223.

przekroczenie daje jednostce pewną możliwość wyboru i wtedy w stosunku do niej można mówić o takim lub innym „stylu życia” jak również przynależności jej do takiej lub innej „grupy statusu”.

Wymienione słabości i ograniczenia badań nad „stylami życia” skłaniają do odrzucenia tego pojęcia i zmiany kierunku poszukiwań badawczych.

ELEMENTY SUBIEKTYWNE W BADANIACH NAD „SPOSOBEM ŻYCIA”

Próbą wyjścia w badaniach nad „sposobem życia” może być przyjęcie założenia, że „jakości życia” nie da się jednak sprowadzić w całości do obiektywnych warunków życia, tzn. „poziomu życia”, nie jest ona z nimi tożsama. Można jedynie stwierdzić, że kształtuje się na podłożu obiektywnych warunków życia. Wynika stąd, że warunkami obiektywnymi nie można do końca i bez reszty wyjaśnić działalności życiowej jednostek i grup społecznych. Potoczna obserwacja również dowodzi, że w tych samych warunkach politycznych, społecznych, ekonomicznych i kulturowych charakter działalności życiowej poszczególnych jednostek i grup społecznych jest jednak zróżnicowany. Element subiektywny w analizie „sposobu życia” podkreślany jest szczególnie w pracach etyków, psychologów i pedagogów.

Wprowadzenie do analizy teoretycznej i badań empirycznych dotyczących „sposobu życia” i „jakości życia” pewnego elementu subiektywnego pozwala wyjść badaczowi poza kategorie behawioralne i widzieć jednostkę ludzką w kategoriach przedmiotowo-podmiotowych, a więc nie tylko jako jednostkę adaptacyjną, umiejącą dostosować się do zastanych warunków życia, ale również jako jednostkę, która posiada pewną wizję „jakości życia” i potrafi aktywnie do jej realizacji zmierzać. Taka koncepcja jednostki i jej roli w „sposobie życia” jest koncepcją marksistowską, ujmującą w dialektyczną jedność elementy obiektywne i subiektywne składające się na „sposób życia”.

Mimo powszechnego przekonania, że jakiś czynnik subiektywny jest zmienną pośredniczącą między „poziomem życia” a „jakością życia”, w teorii i badaniach empirycznych bywa on określany bardzo różnie. Najczęściej element subiektywny „sposobu życia” nazywa się: hierarchią potrzeb, motywacją, postawą, subiektywnym postrzeganiem, samooceną, aspiracjami, systemem wartości, orientacją jednostki i inne. Rozbieżność terminologiczna i wynikająca z tego rozbieżność merytoryczna w badaniach nad elementem subiektywnym jako zmienną pośredniczącą między „poziomem życia” a „jakością życia” powoduje, że uzyskiwane wyniki badań nie są porównywalne, mają małą wartość naukową i niewielką przydatność praktyczną.

Z całą pewnością można jednak stwierdzić, że badania nad elemen-

tem subiektywnym w „sposobie życia” zmierzają do znalezienia takiego czynnika, który stanowiłby zgeneralizowaną i zorganizowaną zasadę, odnoszącą się do podstawowych ludzkich problemów, zawierającego elementy sądów egzystencjalnych, mającego znaczący wpływ na kształtowanie się orientacji życiowej jednostki i jej działalność życiową. Czynnikiem spełniającym wyżej wymienione warunki może być „orientacja wartościująca” jednostki⁸.

ORIENTACJA WARTOŚCIUJĄCA

Wprowadzenie do rozważań naukowych terminu „orientacja wartościująca” przypisuje się C. Kluckhohnowi, który z punktu widzenia antropologii kulturowej definiuje ją jako:

...pojęcie ogólne [...] wpływające na zachowanie człowieka wobec natury, wobec jego miejsca w przyrodzie, wobec relacji człowiek—człowiek, wobec tego, co pożądane i niepożądane w zależności od tego, jak one mogą być odniesione do stosunku człowiek—otoczenie i stosunki międzyludzkie⁹.

Z antropologii kulturowej termin „orientacje wartościujące” został przeniesiony do innych nauk.

„Orientacja wartościująca” nie jest tożsama z hierarchią wartości. Termin ten nie jest więc konkurencyjny wobec wartości. „Orientacja wartościująca” pełni w osobowości człowieka funkcję czynnika osłabiającego lub wzmacniającego rolę motywacyjną hierarchii wartości. Zmiana orientacji wartościującej przy tej samej hierarchii wartości może spowodować inne rozumienie tych wartości, a więc także inne ich odczuwanie i inne działanie człowieka.

Między badaczami „orientacji wartościujących”¹⁰ nie ma zgodności co do ich genezy i uwarunkowań. Jako ich genetyczne uwarunkowania wymieniane są czynniki: biologiczne, psychologiczne, społeczne i ekolo-

⁸ Teoretyczne uzasadnienie, że wprowadzenie terminu „orientacja” otwiera szersze możliwości badawcze niż posługiwanie takimi terminami oddającymi kierunkowość zachowań jak: potrzeby, motywacje, postawy, aspiracje, znajduje się w pracy: T. Hejnicka-Bezwińska, Związki orientacji życiowej z orientacją szkolno-zawodową, Toruń 1980, maszynopis pracy doktorskiej, UMK.

⁹ C. Kluckhohn, *Values and Value Orientations in the Theory of Action*, [w:] T. Parsons, E. Shils, *Toward a General of Action*, Cambridge 1962, s. 411 — cyt. za: C. Matusewicz, *Psychologia wartości*, Warszawa—Poznań 1975, s. 43.

¹⁰ Ch. Bühler, *Values in Psychotherapy*, Glencoe 1962; C. Kluckhohn, *Universal Categories of Culture*, [w:] *Anthropology Today*, eds. A. L. Kroeber, Chicago 1965; tenże, *Values...*, F. Kluckhohn, *Value Orientation*, [w:] *Toward a Unified Theory of Human Behavior*, Basic Books 1959; C. M. Lowe, *Value Orientation and Ethical Dilemma*, *American Psychologist*, t. 14, 1959; Ch. Morris, *Varieles of Human Values*, Chicago 1956; *Variations in Value Orientations*, eds. F. Kluckhohn, F. L. Strodbeck, New York 1961.

giczne. Rozbieżność dotyczy rangi tych czynników jako czynników sprawczych, warunkujących taką lub inną „orientację wartościującą”. Istnieje natomiast dość duża zgodność, że dla „orientacji wartościujących” charakterystyczne są następujące cechy:

a) stanowią one najbardziej ogólne zasady, odnoszące się do podstawowych ludzkich problemów;

b) liczba tych problemów jest ograniczona i obejmuje orientacje wobec natury ludzkiej, miejsca i roli człowieka w świecie, czasu, charakteru ludzkiej aktywności i relacji społecznych;

c) zawierają one w sobie trzy elementy: poznawczy, afektywny i dyrektywny; wyraźna jest przewaga elementów normatywnych;

d) charakteryzują się ogólnością i uporządkowaniem, co powoduje, że nie kierują zachowaniami człowieka w sposób bezpośredni, ale poprzez orientację życiową jednostki; stanowią więc dogodną formę opisu i poznania poszczególnych typów orientacji życiowych;

e) badania empiryczne dowodzą, że zróżnicowanie „orientacji wartościujących” ma raczej charakter kulturowy, społeczny i ekologiczny niż biopsychiczny.

Formułowane typologie „orientacji wartościujących” są zróżnicowane zależnie od celów, którym służą ¹¹.

ORIENTACJE ŻYCIOWE

„Orientacje życiowe” bywają zamiennie stosowane z następującymi terminami: orientacje wartościujące, system wartości, hierarchia wartości, orientacje ku wartościom, orientacja na wartości (ros. cennostnaja orientacija).

„Orientacje życiowe” powszechnie są traktowane jako regulatory zachowania jednostki w określonych społecznie warunkach, koordynujące i określające kierunek życiowej działalności człowieka oraz jego odnośnienie się do istniejących stosunków społecznych ¹². W definicjach operacyjnych tego pojęcia mówi się, że orientacje życiowe dotyczą: „...celów działalności życiowej i środków osiągnięcia tych celów, zdeterminowanych przez ogólne warunki społeczne życia danej jednostki” ¹³.

¹¹ Ch. Bühler, op. cit.; F. Kluckhohn, *Dominant and Variant Value Orientations* oraz *Summary and Discussion*, [w:] *Variations...*, C. M. Lowe, op. cit., Ch. Morris, op. cit.

¹² Por. *Ličnost i jejo cennostnyje orientacii*, Biuletyn IKSI AN SSSR SSA nr 4/19, Moskwa 1969, s. 10; G. Gurova, *Vypuschnik sredniej školy. Opyt spravni-telnych socjologo-pedagogičeskich issledowanij*, Moskwa 1977.

¹³ W. A. Jadow, *Osobowość jako przedmiot aktywności społecznej*, [w:] *Przemiany osobowości w społeczeństwie socjalistycznym*, Warszawa 1977, s. 82.

Konkretyzując pojęcie „orientacji życiowych” można stwierdzić¹⁴, że:

a) przedmiotem orientacji życiowych są wyobrażenia i przekonania człowieka o celach życiowych i środkach ich realizacji w różnych dziedzinach aktywności człowieka;

b) są one wyrazem selektywnego stosunku człowieka do otaczającej go rzeczywistości i jego samego, w związku z czym wyrażają pewne preferencje w celach, dążeniach, sytuacjach wyboru i doborze środków realizacji celów życiowych;

c) są społecznie uwarunkowane;

d) są względnie trwałe;

e) znajdują odzwierciedlenie w działalności człowieka, ponieważ zobowiązują one działającego do przestrzegania pewnych norm, wzorów, kryteriów selekcji.

„Orientacje życiowe” spełniają decydującą rolę w kształtowaniu się planów życiowych młodzieży, jako pierwszy, genetycznie wcześniejszy ich komponent¹⁵. W tym kontekście mówi się, że „...pewien układ aspiracji i dążeń jednostki możemy nazwać charakterystyczną dla niej orientacją życiową”¹⁶.

Należy jednak pamiętać, że nie ma prostej zależności, automatycznej zbieżności między orientacją życiową człowieka a jego rzeczywistą działalnością czy też osiągniętą i realizowaną przez jednostkę „jakością życia”. Przyczyną tej rozbieżności mogą być obiektywne warunki („poziom życia”), które uniemożliwiają człowiekowi urzeczywistnienie określonej „jakości życia” zawartej w jego „orientacji życiowej”. Jeżeli jednak rozbieżność między „orientacją życiową” a możliwą do osiągnięcia „jakością życia” okaże się zbyt duża, zostanie przekroczona pewna granica, to rozbieżność ta może stać się siłą zmierzającą do zmiany „poziomu życia”. Zgodnie z teorią zróżnicowania orientacji wartościujących źródłem przemian powinny stać się jednostki o orientacjach odmiennych niż ethos określonej grupy, do której te jednostki należą.

ZAKOŃCZENIE

Analiza zakresu i treści niektórych pojęć związanych z badaniami nad „sposobem życia” pozwala na określenie wzajemnych relacji między nimi. Z przeprowadzonej analizy wynika, że na „sposób życia” składają

¹⁴ Por. *Čeloviek i jego rabota*, red. V. A. Jadov, V. Rozin, A. G. Zdravomyslov, Moskva 1967, s. 237; G. Gurova, op. cit.; *Ličnost i jejo...*; J. M. Popova, *Sistemnyj podchod w socjologii i problema cennostiej*, Voprosy Filozofii, 1968, nr 5; *Socjalno-psychologičeskij portriet inženiera*, red. V. A. Jadov, Moskva 1977, s. 96.

¹⁵ F. E. Kwiecińska, Z. Kwieciński, *Plany życiowe młodzieży. Analiza badań radzieckich*, Warszawa 1977, s. 38.

¹⁶ A. Janowski, *Aspiracje młodzieży szkół średnich*, Warszawa 1977, s. 39—40.

się elementy obiektywne i subiektywne. Elementami obiektywnymi są: „poziom życia” i „jakość życia”. „Poziom życia” stanowi syndrom uwarunkowań, a „jakość życia” obiektywny ich rezultat. Nie ma jednak prostej zależności między tymi dwoma elementami obiektywnymi. Czynnikiem subiektywnym, występującym w charakterze zmiennej pośredniczącej, a więc modyfikującym tę zależność, są orientacje. Czynnikiem bezpośrednio modyfikującym tę zależność są orientacje życiowe. Pogłębione poznanie roli „orientacji życiowych” jako czynnika modyfikującego zależność między „poziomem życia” a „jakością życia” wymaga wprowadzenia do badań „orientacji wartościujących”. Te ostatnie mogą stanowić kontekst filozoficzny dla uznawanych przez ludzi wartości i stosowanych przez nich środków realizacji przyjętych celów życiowych, a więc dla ujawnionej przez człowieka „orientacji życiowej”.

Analiza zakresu i treści przedstawionych pojęć oraz określenie wzajemnych relacji między nimi może stać się podstawą do skonstruowania nowych zależności między zmiennymi dla badań nad „sposobem życia” oraz sformułowania problematyki badawczej wynikającej z tego układu zmiennych.

NOTIONS APPLIED IN RESEARCH ON OBJECTIVE AND SUBJECTIVE CONDITIONS OF LIFE. A CRITICAL ANALYSIS

(Summary)

The matters considered in the paper refer to subjective and objective elements in investigations of „way of living” within the context of social developmental research.

The analysis of the scope and subject of such notions as standard of living, quality of life, style of life, value orientations and life orientations, has led to settlement of reciprocal relations between these notions. The structuralization of these notions, where their actual designation may be treated as variables in empirical studies, indicates that the research problems concerning „way of living” can and should be approached holistically. A particular emphasis in our considerations has been put upon the role of the subjective element in research on „way of living”. In distinction from many well known investigations as a subjective element, modifying the correlation between „standard of living” and „quality of life”, we have recognized a specific system of value orientations and life orientations of individuals or social groups.